

EESTI MAAPÕUE STRATEEGIA – VÕIMALUS MAAPÕUERESSURSSIDE EESMÄRGIPÄRASE UURIMISE JA KASUTAMISE PLANEERIMISEKS

Eesti riigi taasiseseisvumisele järgnenud perioodil on majandust arendatud maapõueressursside kasutamise võimalusi arvestamata ning järjepidevalt geoloogilisi ja mäenduslikke uuringuid piirates. Riik, rakendusgeoloogilised ja mäenduslikud uurimisasutused, teadust finantseerivad institutsioonid ja teadusasutused ei ole seni leidnud piisavalt võimalusi maapõuekasutuse optimaalsete tingimuste väljaselgitamiseks. Ülioluline, tulevikku suunatud maapõuekasutuse kõiki etappe hõlmav ühistöö geoloogiast ökoloogiani on seni alustamata. Nende valdkondade teaduslikku potentsiaali ei olegi püütud kaasata. Seetõttu on meie riigis üldse käsitlemata ja otsustamata küsimused, kas praegu kehtestatud piirangute liigid ja mahud maapõue uurimisele ning maavarade kasutamisele on põhjendatud, majanduse arengu seisukohast vastuvõetavad ja paikkondlikult otstarbekad. **Arvesse ei ole võetud ei riigi ega konkurents- ja arenemisvõimelise mäetööstuse vajadusi täiendavate toormeressursside järele, ega ka reaalseid keskkonnamõjusid, loodushoiu ja maa kaaskasutajate huve.**

Võrreldes teiste Euroopa riikidega on Eesti olukord erandlik. Viimase 20 aasta vältel on järk-järgult loobutud süstemaatilistest ja strateegilistest maapõue geoloogilisest uuringutest ning ainsa, riigile kuuluva geoloogiateenistuse rolli täitva OÜ *Eesti Geoloogiakeskuse* finantseerimisest. Viimasel perioodil on pidevalt vähenenud ka teadusasutuste geoloogiliste alusuuringute finantseerimine. **Rakendusgeoloogiline ja teaduslik ekspertiis on riigile tähtsate maapõuekasutuse arendamise probleemide püstitamisest, lahendamisest ja kaastäitmisest eemaldatud.** Sellise tegevuse põhjuseks on enamasti avalikus ruumis ja otsustustasandil kujundatud arvamus, et Eesti geoloogid, mäemehed, insenerid, ettevõtjad, teadlased ja looduse kaitsjad ei suuda viia maapõueuuringute ning maapõuekasutamise valdkonna tegevusi kaasajal arenenud riikides aktsepteeritud säästlike tehnoloogiate ja keskkonnanormide raamidesse.

Tegelikult on riigis jätkuvalt olemas teaduslik-tehnoloogiline võimekus ja ettevõtete tahe tegelda maapõue ja uute tehnoloogiate uuringutega, arendada majandustegevust ning säästa loodust. Koostöös geoloogia, mäenduse ja keskkonna vastutavate spetsialistide ning ettevõtjatega tuleb kõigepealt välja selgitada riigi võimalused ja tegelik huvi maapõuega seotud valdkondades. Põhjamaade eeskujul on vaja luua maapõue osas ekspertteenuseid pakkuv, geoloogilist informatsiooni usaldusväärset vahendav ja uuringuprogrammidega tegelev riiklik geoloogiateenistus. **Eesmärgipäraseks tegutsemiseks vajame tänaste üksikute**

valdkondlike arengukavade asemel üldist maapõue strateegiat, mis tagaks kõigi loetletud osapoolte huvide ja kaalutletud vajaduste arvestamise.

Maapõue strateegia kõige vastutusrikkam ülesanne on Eesti Vabariigi kui maapõue ja maavarade omaniku rolli suurendamine ning riigi mitmekülgsete huvide defineerimine maavarade kasutamisel ja maapõue uuringutel. Selleks tuleks:

- viia maapõue uurimise, kaitsmise ja kasutamise korda otseselt või kaudselt reguleerivad maapõue-, kaevandamis-, vee-, ja välisõhuseadus ning keskkonnatasude ja looduskaitseadus omavahel kooskõlla selliselt, et erinevate osapoolte huvid oleksid asjatundlikult ja proportsionaalselt kaalutletud;
- luua riiklik geoloogiateenistus, mille ülesandeks on maapõue baasteabe kogumine, haldamine ja tõlgendamine lähtuvalt kohalikust ja rahvusvahelisest praktikast ning suuniste formuleerimine valitsusele;
- määrata riiklikule geoloogiateenistusele kompetentne nõukogu (liikmed omavad majandusgeoloogia, ettevõtluse, mäenduse ja kaasnevate looduskasutuse suundade pädevusi) ja professionaalne juhatus;
- tagada geoloogiateenistuse maapõue (rakendus- ja keskkonnageoloogia) uuringute riiklik finantseerimine mäetööstuselt riigile laekuvate keskkonnatasude arvelt (kuni 75% asutuse eelarvest);
- soodustada ülikoolide, rakendusasutuste jt huvigruppide (geoloogiast ökoloogiani) koostööd maapõuega seotud probleemide lahendamisel.

Märkus: riigiasutus *Eesti Geoloogiakeskus* Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas muudeti äriühinguks 1. märtsil 1997. Riikliku geoloogiateenistuse taastamist 1. jaanuaril 2004 soovitas keskkonnaministri poolt 2002. aastal moodustatud komisjon (käskkiri nr 749), kuid see komisjoni soovitus on seni täitmata.

Oluline on jõuda mujal maailmas saavutatud olukorrani, kus maapõuekasutuse uuringud ja hinnangud tehakse majandusarengut kureeriva institutsiooni halduses, s.t eraldiseisvalt keskkonnakaitse institutsioonist. **Riigi arendamise seisukohast oleks otstarbekas, et nii maavarade kaevandamine kui keskkonnamõju hindamine toimuks teaduslikult, insenerlikult põhjalikult läbi töötatud uuringute ning arendusplaanide alusel, mitte neid tõrjudes valdkondi kureeriva ministeeriumi populaarsust taotleva poliitika huvides.**

Mäendus ja sellega kaasnev tööstus on Eestis arenenud enam kui saja aasta vältel. See on irrutamatu osa elutingimuste loomisest Eestis: teaduslik-tehnoloogilisest kultuurist ja majandusest, millega on hõivatud kaalukas osa elanikkonnast.

Mäenduse arengule suunatud otsuste tegemiseks vajame juba lähimas tulevikus kõrge kvalifikatsiooniga ja geoloogilise võimekusega töögruppide

taastamist. Laiade alade multidistsiplinaarsete maapõueuuringute tulemusi integreeriv ja visualiseeriv tegevus on geoloogiline, hüdrogeoloogiline ning geofüüsikaline kaardistamine, mille tulemustest peaks lähtuma nii Virumaa maavarabasseinide kasutuskavade koostamine kui ka Rail Baltica trassi ehituse maavaradega kindlustamine.

Maapõue, sh maavarade kasutamise üldvisioonide ja ajaliselt konkreetsete strateegiate väljatöötamine peab toimuma koostöös rakendusgeoloogia ja teadlaskonna esindajatega, metsa- ja põllumajanduse, loodushoiu ning ettevõtluse institutsioonidega. Ainult nii on võimalik edaspidi vältida seni tehtud põhimõttelisi juhtimisvigu ja tegematajätmissi ning tagada riigi tegelike vajadustega arvestamine. Spetsialistid on valmis oma riigi valitsusele appi tulema, kutsudes kokku Eesti kompetentsetest teaduse ja majanduse esindajatest algatusrühma.

MTÜ EESTI GEOLOOGIA SELTS